

- ⁴ Viz např. tyto monografie:
Amonašvili, Š. A.: *Vitajte v škole deti!* Bratislava, SPN 1990.
Blížkovský, B.: *Riadenie výchovno-vzdelávacej sústavy ako optimalizácia procesu a výsledkov výchovy.* Bratislava, SPN 1990.
- ⁵ Blíže viz *Vybrané spisy J. A. Komenského. Sv. III. „Nejnovější metoda jazyků“.* Praha, SPN 1964, s. 204–209

Sociálně mravní výchova

Zora Kozelská

Ráda bych navázala na některé myšlenky J. A. Komenského, který věřil ve velkou sílu výchovy. Podrobněji uvedu mechanismy sociálního vlivu na formování lidské osobnosti.

Můžeme je roztrdit do čtyř skupin:

1. Vnější posilování — ovlivňování — kdy člověk přijímá takové hodnoty a osvojuje si takové postoje, chování, které je v jeho okolí akceptováno a má zároveň pozitivní následky. Jedinec zde podléhá sociální kontrole svých sociálních skupin a neustále se střetává pro své názory a chování s projevy souhlasu či nesouhlasu. Sociální kontrola se projevuje v celém systému sankcí — souhlasných i nesouhlasných nebo přímo odmítavých reakcí na konkrétní chování jedince. Tyto sankce mají dvojí funkci:

1. informují člověka, jak se má chovat, aby byl uznávaným členem svého prostředí,
2. podněcují jej, aby se vyhnul chování, které v jeho prostředí není žádoucí.

Jedinec však podléhá vždy několika kontrolám, jak formálním, tak neformálním. U činitelů kontroly existuje mnohdy různoběžnost a dochází ke známému jevu — ke konfliktu sociálních rolí. Vzniká otázka, který z rozdílně působících činitelů bude mít větší vliv na osobnost.

Je zde možno připomenout dvě pravidla:

1. činitelé neformální kontroly mají většinou větší vliv na člověka než činitelé formální kontroly,
2. vliv sociální kontroly je tím větší, čím více je člověk k tomuto činiteli emocionálně poután.

2. Plnění sociálních rolí. Jedinec si osvojuje takové hodnoty a takové postoje, které jsou podle jeho mínění těsně spojeny s úlohami, které člověk sám aktivně realizuje a schvaluje. Plnění sociálních rolí člověka mění a formuje. Čím silněji je člověk ponořen do sociální role, tím více se s ní ztotožňuje a tím silnější stopy zanechává role v jeho osobnosti.

I tady platí určitá pravidla:

Jestliže je role dítěti vnucena, tak ji pouze hraje. Přináší-li role člověku více nepříjemností než uspokojení, nemá tato role význam, případně má význam záporný, vzniká silná averze k roli, jejíž plnění přináší člověku jen neúspěchy a příkoří. I Komenský odmítá jakékoliv násilí ve výchově.

3. Proces identifikace. V tradiční pedagogice není věnována pozornost úloze, kterou ve vytváření osobnosti sehrávají jiní lidé, s nimiž se člověk bezprostředně nebo nepřímo stýká. Některé city, postoje, přesvědčení a názory si lidé osvojují díky tomu, že se stýkají s lidmi, kterých si váží a se kterými prožívají úzký osobní kontakt. Mechanismy identifikace hrají velkou roli při vytváření osobnosti mladého člověka. Probíhají především v rodinném kruhu — dítě napodobuje rodiče, přejímá jejich výrazy pobouření, nesouhlasu, ale i radosti.

Každý se nestává pro mladého člověka předmětem identifikace. Celý tento proces je možný jen tehdy, existuje-li mezi dítětem a výchovným pracovníkem velmi dobrý vztah, plný oboustranného pochopení. Než se stane myšlenka dítěti blízkou, musejí se mu stát blízcí lidé, kteří podle ní žijí a kteří své postoje a přesvědčení přirozeným způsobem projevují. Čím je lidské chování vyumělkovanější, tím méně jsou příznivé podmínky pro působení procesu identifikace.

Vzniká problém, který kromě mnoha jiných bude muset současná teorie i praxe pedagogiky řešit. Částečně by snad pomohlo dát učiteli více času ke trávení volných chvil s mládeží tak, aby mohl v neformálním prostředí projevit velmi přirozeně své názory a postoje. Izolace mezi mládeží a dospělými brání výchově a brání procesům identifikace. J. A. Komenský si přeje, aby učiteli byli nejvýbornější z lidí [5]. Nejvíce na nich cení, jsou-li vlídní, ochotní, otcovští, bez přísného vzezření a přívětiví, neboť tím se zajisté mládeži srdce ukrádá [6]. Za to nevrlí, pánovití, flákováci učitelé jsou nepřátelé přirozenosti lidské, právě tak jako suchopárná a neplodná pravidla [7].

4. Vnitřní posilování. Člověk přijímá takové soudy, názory a přesvědčení, které jsou shodné se zásadami, které si již vytvořil a odmítá opačné, které jsou s nimi v rozporu.

Je to mechanismus, který má velký význam pro procesy sebevýchovy a rozvoje vlastní osobnosti. Člověk hledá potvrzení svých myšlenek a znepokojuje ho, když lidé, kterých si váží, mají jiný názor. Pak platí, že čím je člověk vzdělanější, ale i inteligentnější, tím spíše je schopen korekce svého názoru, nebo aspoň zamyslení se nad ním.

Závěr:

Člověk nabývá nových vlastností v situacích, v nichž působí podněty určitého druhu — posilující nebo brzdící jeho reakce. Stálým plněním sociálních rolí se člověk formuje a rozvíjí. Mějme tedy neustále s J. A. Komenským na mysli, že jedním z hlavních motivů činnosti dětí a mládeže je touha, aby dospělí uznávali jejich hodnotu.

Literatura:

- [1] Blížkovský, B.: Příručka třídního učitele. SPN 1965.
- [2] Bornemann, E.: Erziehungsberatungen. Basel 1963.
- [3] Helus, Z.: Psychoterapeutické působení na delikventství a těžko vychovatelné děti. Vychovatel 1961/62, č. 3, s. 72–75.
- [4] Chlup, O.: O humanismu antickém, národním a o humanismu socialistickém. Archiv pro bádání o životě a díle J. A. Komenského XXII, 1964, S. 273–275.
- [5] Komenský, J. A.: Didaktika česká, uv. vyd. s. 230.
- [6] Komenský, J. A.: Didaktika česká. S. 153.
- [7] Komenský, J. A.: Linguarum meth, kap. X., s. 142.
- [8] Langmeyer, J. — Matějček, Z.: Psychická deprivace v dětství. Praha 1963.
- [9] Moreno, J. L. In: J. L. Moreno et al, The Sociometry Reader, Glencoe Illinois.
- [10] Muszyński, H.: Teoretyczne problemy wychowania moralnego. Warszawa 1965.

Děti a folklór

Alena Schauerová

Podstata folklóru vždy spočívala a spočívá v duchovních hodnotách, které spoluvytvářejí kulturu národa. Tak byl folklór i v době jeho zneužívání chápán folkloristy odborníky i amatéry. Neděje se tak bohužel především ve škole, ale spíše v dětských folklórních souborech. Mezi mnoha vedoucími dětských folklórních souborů (a je jich jen na jižní Moravě víc než šedesát)